

Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: En Çok Öğrenci Alan Ülkeler ve Türkiye Perspektifinden 1999-2013 Yıllarına Bakış

Internationalization in Higher Education:
A Look at the Years 1999-2013 from the Perspectives of the Countries
with the Most International Students and Turkey

Gökçen ARKALI OLCAY, Vesile Aslıhan NASIR

ÖZ

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın en önemli konularından birisi de uluslararası öğrenci hareketliliği olup 1980'lerden itibaren tüm dünyada ülkelerin ve yükseköğretim kurumlarının üzerinde odaklandığı ve politikalar geliştirdiği bir alan haline dönüşmüştür. UNESCO (2016) uluslararası öğrenci hareketliliği verileri göstermektedir ki son onbeş yılda dünya ülkelerine yükseköğretimde eğitim amaçlı giden uluslararası öğrenci sayısı iki katına çıkarak dört milyonu geçmiştir. Artan öğrenci hareketliliği ve hareketliliğin ekonomik getirisi bu alanda rekabeti artırırken, Türkiye'nin bu alandaki konumunu ve yıllar içerisindeki gidişatını sorgulamayı gerektirmektedir. Bu çalışmada Türkiye ile birlikte dünya genelinde en çok yabancı öğrenci alan ülkeler ve bu ülkelerin uluslararası öğrenci profilindeki değişim 1999 ile 2013 yılları arasındaki verilere dayanarak değerlendirilmektedir. Hem dünya ülkeleri hem de Türkiye ölçeğinde uluslararası öğrenci akışı motiflerinin gelen öğrenci sayıları ve geldikleri dünya bölgelerine göre zaman içerisinde değişim gösterdiği tespit edilirken, bu çalışmanın bulgularının Türkiye'nin uluslararası yükseköğretim politikalarına ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Uluslararası eğitim, Yükseköğretim, Uluslararasılaşma, Öğrenci hareketliliği

ABSTRACT

As one of the most important topics of internationalization in higher education, international student mobility has turned into an area which countries and higher education institutions from all over the world have been focusing on and developing policies since 1980s. Data on international student mobility from UNESCO (2016) show that the number of outgoing international students all over the world has been more than four million doubling in the last fifteen years. While the increase in student mobility and the economic return of such activities increase the competition in this area, this also requires questioning both the position and the trends of Turkey over the years. In this study, the world countries with the highest inflow of international students along with Turkey and the change in their international student profiles are evaluated based on the available data between 1999 and 2013. The findings indicate a change over time in the patterns of international student flow with respect to the number of incoming students and the regions of their home countries both for world countries and Turkey. These findings are expected to shed light on the Turkish higher education policies on internationalization.

Keywords: International education, Higher education, Internationalization, Student mobility

Gökçen ARKALI OLCAY (✉)

İstanbul Şehir Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye
İstanbul Şehir University, School of Management and Administrative Sciences, Department of International Trade and Management, İstanbul, Turkey
gokcenarkali@sehir.edu.tr

Vesile Aslıhan NASIR

Boğaziçi Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, İstanbul, Türkiye
Boğaziçi University, School of Applied Disciplines, Department of Management Information Systems, İstanbul, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 07.08.2016

Kabul Tarihi/Accepted : 16.11.2016

GİRİŞ

Tüm Dünya’da gittikçe artan sayıda öğrenci başka ülkelerde yükseköğretim seviyesinde eğitim almak amacı ile hareket ederken, bu hareketlilik ülkeler ve akademik kurumlar düzeyinde rekabeti artırmaktadır. 2000 yılında bir başka ülkede yükseköğretim düzeyinde eğitim alan uluslararası öğrenci sayısı 2 milyon iken bu sayı 2013’te 4.1 milyonun üzerine çıkmıştır (UIS, 2016). Uluslararası yükseköğretim veya yükseköğretimde uluslararasılaşma kavramı, artık bir araştırma alanından bu kavram altında süreli uluslararası dergilerin yayımlandığı, üniversitelerde araştırma merkezlerinin açıldığı ve farklı disiplinlerden akademisyenlerin çalıştığı akademik bir alana dönüşmüştür. Altbach ve Knight (2007) yükseköğretimde uluslararasılaşmayı akademik kurumların hatta bireylerin küresel akademik çevrede rekabet edebilmek amacı ile politikalar ve uygulamalar geliştirmesi olarak tanımlarken bu bağlamda uluslararasılaşmanın küreselleşmeden farklı olduğunu belirtmektedir. Küreselleşme yükseköğretimde kitlesel talebi oluştururken, yükseköğretimde uluslararasılaşma aslında iletişimin ve kültürler arası geçişin çok daha güçlü olduğu bu yeni dünyadan en iyi şekilde faydalanmak üzere ülkelerin ve akademik sistemlerin politikalar geliştirmesine ve uygulamasına olanak vermektedir (Altbach, 2005).

Yükseköğretimde uluslararasılaşma çok geniş kapsamlı olup, farklı yollar ile gerçekleşmektedir. Knight (2004) yükseköğretimde uluslararasılaşmayı, uluslararası veya kültürler arası bir boyutun üniversitelerin eğitim, araştırma ve hizmet fonksiyonlarına dahil edilmesi olarak tanımlıyor (Childress, 2009). Müfredatın uluslararasılaşması yolu ile özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Batı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan yeni programlar ve müfredatlar diğer ülkelerde uyarlanırken uluslararası üniversite derecelendirmelerinde üst sıralarda yer alan birçok üniversite de özellikle gelişmekte olan ülkelerde yerel kampüsler açmakta veya ikili programlar geliştirmektedir (Altbach, 2005). Yükseköğretimde uluslararasılaşmada en önemli konulardan birisi de sınır ötesi eğitim (“cross-border education”) olarak adlandırılan uluslararası öğrenci akışıdır (Li & Bray, 2007). Knight (2007) yükseköğretimde 20. yüzyılda meydana gelen en önemli değişikliklerde uluslararasılaşmanın büyük rolü olduğuna işaret ederken akademisyen hareketliliği ve sınır ötesi yükseköğretimin eğitimde uluslararasılaşmanın en önemli konuları olduğundan söz etmektedir. Öğrencileri bir başka ülkeye taşıyan motivasyonları ve dünya genelinde öğrenci hareketliliğinde değişen unsurları anlamak özellikle ülkelerin eğitim ve ekonomi politikalarını geliştirirken üzerinde önemle durulması gereken bir konu halini almaktadır.

Uluslararası eğitimde hareketliliğin motivasyonları temel olarak itme ve çekme modeli (“push and pull model”) ile açıklanmaktadır (Altbach, 1998; Altbach, 2004; Li & Bray, 2007). Birçok öğrenci kendi ülkesinde rekabet veya kontenjan sınırlarından, daha çok uzmanlık gerektiren bölümlerin olmayışından veya olumsuz politik ve sosyal faktörlerin etkisi ile kendi ülkelerinden başka ülkelere itilmektedir. Öte yandan, özellikle gelişmiş ülkelerdeki Dünyaca tanınan üniversitelerin varlığı, burs imkânları, mezuniyet sonrası bu ülkelerde çalışma ve yaşama fırsatları ise uluslararası öğrencileri bu ülkelere çekmektedir. Li ve Bray

(2007) itme faktörlerinin dışarı öğrenci akışında genel bir artış meydana getirdiğini belirtirken, özellikle çekme kuvvetlerinin bu artışın dağılımında etkili olduğunu ifade etmektedir.

Dünya genelinde uluslararası öğrenci akışı motifleri değişiklik gösterirken eğitim amaçlı olarak bir başka ülkeye giden öğrenci sayısında yıllar içinde sürekli bir artış gözlemlenmektedir. Her geçen yıl artan uluslararası öğrenci hareketliliği ve bu hareketliliğin ekonomiye getirisi bu alanda rekabeti hem ülke hem de akademik kurumlar düzeyinde artırmaktadır. 2014 yılında uluslararası öğrencilerin ABD ekonomisine katkısı 27 milyar dolar olup bir önceki yıla göre %12’lik bir artış göstermiştir (Ortiz et al, 2015). Özellikle 21. yüzyılın uluslararası dili kabul edilen İngilizce eğitim veren ve köklü akademik sistemlere sahip ülkelere talep devam etse de, veriler uluslararası öğrenci hareketliliği anlamında yeni istikametlerin oluştuğuna işaret etmektedir (Li & Bray, 2007; Adams & de Wit, 2010).

Bu bağlamda bu çalışma, UNESCO İstatistik Enstitüsü’nün ülke ve bölge bazında verilerini kullanarak 1999 ile 2013 yılları arasında en çok uluslararası öğrenci alan ülkeler ile birlikte Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğini detaylı olarak analiz etmektedir. UNESCO’nun bu konuda en güncel verileri 2013 yılında olup bu verilerden ABD, İngiltere ve Birleşik Krallık, Avustralya, Fransa ve Almanya’nın dünyada en çok uluslararası öğrenci kabul eden ülkeler arasında ilk beşte yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Bu beş ülkenin, gelen uluslararası öğrenci sayısında toplamdaki payı 1999’larda %56’lardan 2013’te %46’lara kadar gerilemiş olup, ülke bazında hem toplam uluslararası öğrencide hem de en çok öğrenci aldıkları bölgelerde yıllar içerisinde önemli değişimler görülmektedir. Genel olarak, Dünya genelinde trendi görmek amacı ile temsil açısından bu ülkelerdeki öğrenci hareketliliğindeki değişimi değerlendirirken, Türkiye’nin hem kendi içinde hem de bu ülkelere göre gelen uluslararası öğrenci sayısı ve profili detaylı olarak irdelenmektedir.

Bu çalışma, Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğindeki değişimini gerek bu alandaki en güçlü ülkeler perspektifinden, gerekse uzun bir zaman diliminde değerlendirmesi açısından literatürde önemli bir boşluğu dolduracaktır. Aynı zamanda bu çalışmanın bulguları Türkiye’de yükseköğretimde karar alma noktasındaki yöneticileri için de uluslararası öğrenci hareketliliği politikalarını geliştirme konusunda önemli ipuçları sunmaktadır.

Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Dünü ve Bugünü

Cantwell ve Maldonado-Maldonado (2009), Altbach ve Knight’ın (2007) görüşleri ile benzer doğrultuda, 21. yüzyılda küreselleşmenin etkisi ile politik, sosyal ve ekonomik faktörlerin eğitimi etkilediğini belirtirken yükseköğretimde uluslararasılaşmanın buna cevap olarak ortaya çıktığını öne sürmektedirler. Yükseköğretimde küreselleşme kavramı olarak ilk defa *Higher Education* dergisinde yayınlanan Buchbinder (1993) makalesinde geçerken, o günden bu yana bu konuda birçok akademik dergide sayısız makaleler ve kitaplar yayınlanmıştır (Cantwell & Maldonado-Maldonado, 2009). Knight ve de Wit (1999) yükseköğretimde küreselleşmeyi sosyo/kültürel, politik, akademik ve ekonomik olmak üzere dört temel gerekçenin yönlendirdiğini belirtmektedir. Yabancı kültürleri ve dilleri öğrenme ve anlama,

eğitim ve araştırmada uluslararası kaliteyi yakalama, dış politika unsurları ve rekabet ve ekonomik büyüme bu gerekçeleri oluşturmaktadır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ilk adımları Avrupa'da 1980'lerde başlarken, İngiltere 1979'da uluslararası öğrencilerin ilk defa harç ödeyerek yükseköğretim programlarına kabulünü başlatmıştır (Adams & de Wit, 2010). Hem ülke düzeyinde, hem de Avrupa genelinde uluslararası öğrenci ve akademisyen hareketliliğini arttırmak ve eğitim ve araştırmada işbirliklerini geliştirmek amacı ile 1987'de ERASMUS ("European Action Scheme for the Mobility of University Students") programı oluşturulmuştur. Adams ve de Wit (2010), 1990'ların sonunda önce Hollanda ve İskandinavya ve daha sonra Almanya ve Fransa'da yükseköğretimin ihracat malı olarak ele alınmaya başladığını ve uluslararasılaşmaya hız verildiğini vurgulamaktadır. Benzer bir şekilde Avustralya'da 1984'de uluslararası öğrenci kabulü burs bazlı durumdan her bölüm ve akademik derece için Avustralya hükümetinin belirlediği kurallar çerçevesinde üniversite harcının ödendiği ticari bir faza girmiştir (Back & Davis, 1995; Cuthbert et al, 2008; Adams & de Wit, 2010). Üniversiteler uluslararasılaşmayı destekleyecek altyapıyı oluşturup geliştirdikçe, 1986'dan itibaren uluslararası öğrenci sayıları hızla artmıştır (Back & Davis, 1995).

Kanada'da 2000 ile 2011 yılları arasında üniversitelere gelen uluslararası öğrenci artışı %99 ile ulusal öğrenci artışının çok üzerinde gerçekleşmiştir (Anderson, 2015), Çin ise 2020'de uluslararası öğrenci sayısını 500000'e çıkarmayı hedeflemektedir (Hu, 2014). 1990'lardan itibaren dünyanın farklı ülkelerinde eğitime olan talebin artması hem akademik kurumlar, hem de ülkeler düzeyinde bu talebi karşılayacak politikaların geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Güney Kore'de uluslararasılaşma son yirmi yıldır ana akım yükseköğretim politikalarının kilit bir parçası olmuş ve özellikle yükseköğretimde kaliteyi geliştirmede bir araç olarak kullanılmıştır (Byun & Kim, 2011). Her ne kadar başlangıçta yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ticari getirisi gözetilerek Güney Kore devleti ve yükseköğretim kurumları bu alanda yatırım yapmış olsa da, daha sonra dünyanın önde gelen akademisyenlerini çeken uluslararası kampüsler ve eğitim programları ile bu yatırımların yükseköğretimde kalite olarak dönüşünü de tecrübe etmişlerdir. 1980'lerde Japonya, 21. yüzyıl itibarı ile uluslararası öğrenci sayısını 100000'e çıkarmayı hedeflerken Japon üniversitelerinde İngilizce'nin eğitim dili olarak kullanıldığı kısa dönemli uluslararası programlar tasarlanmıştır (Tsuneyoshi, 2005). Japonya bu politikalar ile Japon üniversitelerini, Dünya öğrencilerini ve araştırmacılarını çekecek uluslararası eğitim merkezleri haline dönüştürmeyi hedeflemektedir.

Küreselleşme ve teknolojinin gelişimi uluslararası yükseköğretime artan talebi karşılarken, Childress (2009) yükseköğretim kurumlarının bu konuyu - daha özenli bir şekilde - uluslararasılaşma planları geliştirme yolu ile ele almasının önemine değinmektedir. Genellikle birbirinden özerk akademik birimlerden oluşan üniversitelerde eğitim ve öğretimde uluslararasılaşmayı kapsayacak organizasyonel değişiklikler gerçekleştirmek özellikle zor olmakta ve ülkelerin uluslararası öğrenci çekmesinde bariyerler oluşturmaktadır (Aigner et al., 1992; Childress,

2009). Bu anlamda yükseköğretim kurumlarında yazılı uluslararasılaşma planlarının yapılması daha da önem kazanmaktadır.

Brandenburg ve de Wit (2011), son 20 yılda Avrupa'da yükseköğretimde uluslararasılaşmanın büyük bir ivme kazandığını ve daha önce küçük elit bir grubun öğrenci değişimi olarak görülürken, bugün büyük kitlesel bir güce ulaştığından bahsetmektedir. Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın en önemli ayaklarından birisi de özellikle yabancı öğrenci hareketliliğidir. UNESCO'nun en güncel verilerine dayanarak dünya genelinde gelen uluslararası öğrenci hareketliliğine bakıldığında ABD, Avrupa ülkelerinden İngiltere, Fransa ve Almanya ile Avustralya'nın başı çektiği görülmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada en çok uluslararası öğrenci alan ülkeler ile birlikte Türkiye'ye son 15 yılda gelen öğrencilerin sayısı ve geldikleri Dünya bölgelerine göre zaman içerisindeki değişimleri, karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinde En Çok Öğrenci Kabul Eden Ülkeler

Dünya genelinde beş ülke toplamda %46.25'lik bir pay ile 2013 yılında en çok uluslararası öğrenci kabul eden ülkeler arasında yer almaktadır. Bu ülkeler arasında en çok payı %19.34 ile ABD alırken, İngiltere (Kuzey İrlanda ile birlikte) %10.27'lik bir yüzdeye sahip olup Avustralya, Fransa ve Almanya'nın her birisinin toplamdaki payları %6 ile %5 arasında değişmektedir. Beş ülke toplamının toplam öğrenci sayıları ile Dünya toplamındaki yüzdeleri, Dünya toplamı, ve Türkiye'nin toplamdaki payının zaman içerisindeki değişimleri Şekil 1'de gösterilmektedir.

Beş ülke toplamında gelen öğrenci sayısında yıllar içerisinde artış gözlemlenirken, bu ülkelerin Dünya genelinde yüzdelere belirgin bir düşüş yaşanmıştır. 1999'da beş ülke toplamın %55'ine sahip iken 2013'de bu rakam %46'lara gerilemiştir. Oysa ki tüm ülkelere gelen uluslararası öğrenci sayısında dünya genelindeki artış çok daha yüksek olup, bu durum artışın bir kısmının başlangıçtan daha farklı ülkelere dağıldığına işaret etmektedir. Şekil 1'de Türkiye'nin Dünya toplamındaki yüzdesi de verilmiş olup, Türkiye 2013'de Dünya toplamının yaklaşık %1.34'ünü oluşturmakta olup, zaman içerisinde 1999'dan 2003'e kadar önce Dünya yüzdesindeki payı azalmış, 2004'ten itibaren ise sürekli olarak artmıştır.

UNESCO İstatistik Enstitüsü (UIS) Bölgeleri ve Öğrenci Hareketliliği

Bu çalışmada her bir ülkenin en çok uluslararası öğrencinin geldiği ülke yerine bölge bazında değerlendirilmesi tercih edilmiştir. Bölge sınıflandırması için UIS bölgeleri kullanılmıştır. UNESCO, tüm dünya ülkelerini her bir bölgede sayıları 9 ile 46 arasında değişen ülkeyi içeren sekiz bölgeye ayırmıştır. Bu bölgeler Arap Ülkeleri, Orta ve Doğu Avrupa, Orta Asya, Doğu Asya ve Pasifik, Latin Amerika ve Karayip, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa, Güney ve Batı Asya, ve Sahra Altı Afrika bölgeleridir. Şekil 2'de yıllar içerisinde UIS bölgelerine gelen uluslararası öğrenci sayıları verilmektedir. En çok uluslararası öğrenci %57 ile Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkelerine gelmektedir. Dünyanın en çok öğrenci alan ve bu çalışmada da detaylı olarak öğrenci hareketliliği incelenen ülkelerinden ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya da bu bölgede yer almaktadır. %19 ile en çok öğrenci alan ikinci bölge ise Doğu Asya ve Pasifik olup, bün-

yesinde en çok uluslararası öğrenci alan ilk beş ülkeden birisi olan Avustralya'yı barındırmaktadır.

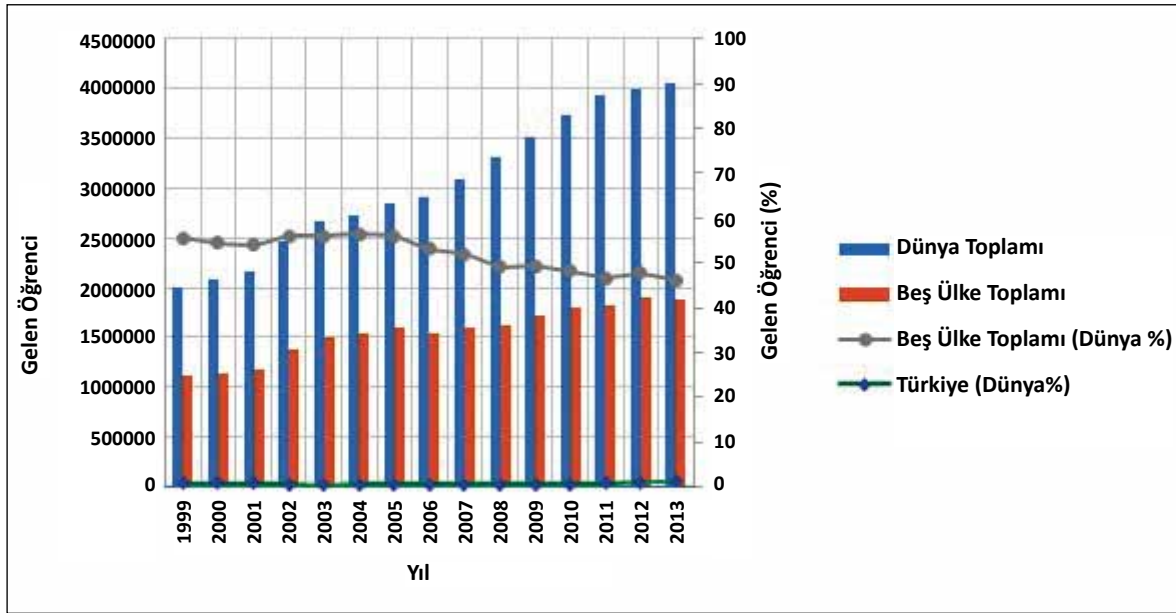
Şekil 2'de görüldüğü üzere zaman içerisinde dünya genelinde ve tüm bölgelerde gelen öğrenci sayısında artış kaydedilmekte olup, en çok artış özellikle Kuzey Amerika ve Batı Avrupa bölgesine gerçekleşmiştir. İlk yıllara göre Orta ve Doğu Avrupa ile Doğu Asya ve Pasifik bölgelerine gelen uluslararası öğrenci sayılarında da önemli ölçüde artış görülmektedir. Bu bölümde bu bölgelerde en çok uluslararası öğrenci alan ülkeler tek tek incelenmektedir.

Her bir ülke için verinin başlangıç ve bitiş yılları olan 1999'da ve 2013'de Pareto prensibi kullanılarak sadece toplam öğrenci sayısının %80-90'ını karşılayan bölgelerin detaylı analizi yapılmaktadır.

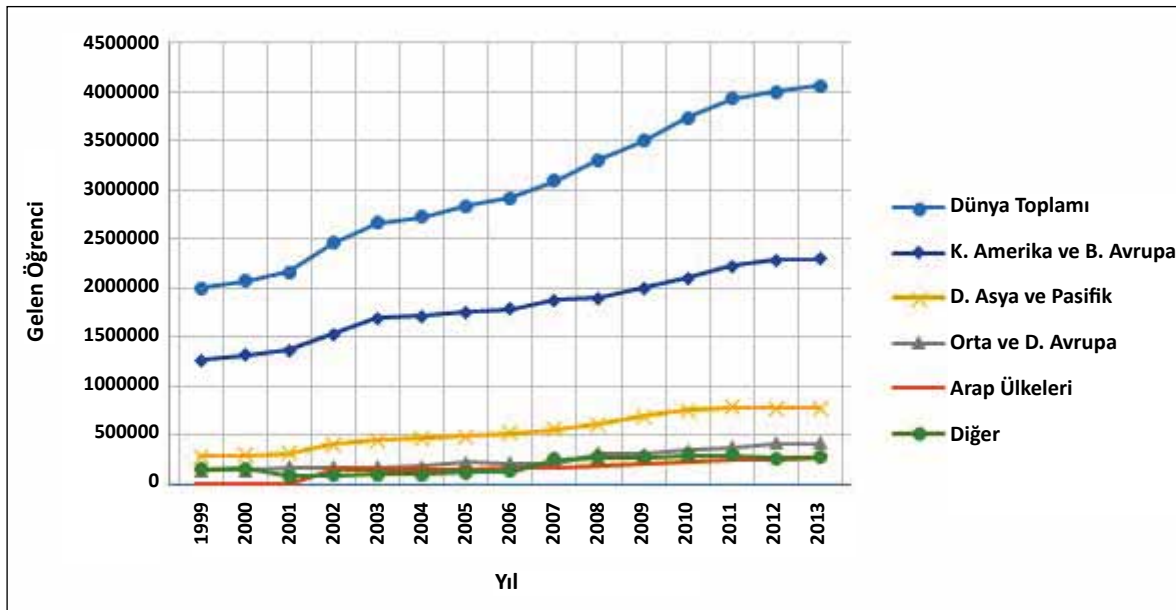
Sayıcı ve yüzdece az olan diğer bölgeler, ülkelerin tablolarında gösterilmemiştir.

Amerika Birleşik Devletleri

ABD, 2013 yılında 784427 uluslararası öğrenci sayısı ile Dünya'nın en çok uluslararası öğrenci kabul eden ülkesidir. Tablo 1'de ABD'ye gelen uluslararası öğrencilerin geldikleri Dünya bölgelerine göre sayıları ve bu bölgelerin toplamdaki yüzdeleri verilmektedir. UNESCO verisi 1999 ile 2013 yılları arasında 15 yıllık bir zaman dilimini kapsamakta olup tabloların yalınlığı açısından sadece üç yılın verileri kullanılmıştır: başlangıç yılı olan 1999, medyan yıl 2006 ve son yıl olan 2013. Yıllar içinde ABD'ye tüm bölgelerden gelen öğrenci sayılarına bakıldığında sürekli bir artış olduğu görülmektedir.

Şekil 1: Dünyanın en çok uluslararası öğrenci kabul eden beş ülkesi (ABD, İngiltere, Avustralya, Fransa ve Almanya) ile Türkiye'nin gelen öğrenci sayıları açısından dünyaya göre göreceli yüzdeleri.

Şekil 2: 1999 ile 2013 yılları arasında UIS bölgelerine gelen uluslararası öğrenci sayısı.

Bölge bazında ABD, en çok Doğu Asya ve Pasifik ile Güney ve Batı Asya ülkelerinden öğrenci almaktadır. Avustralya, Japonya ve Çin; Doğu Asya ve Pasifik bölge ülkeleri arasında yer alırken, Güney ve Batı Asya'da en çok Hindistan'dan öğrenci almaktadır. 2013'de gelen uluslararası öğrencilerin neredeyse yarısını Doğu Asya ve Pasifik'ten gelen öğrenciler oluşturmaktadır. Her iki bölgeden gelen öğrencilerin toplamdaki yüzdeleri ise yıllar içinde sürekli artış göstermiş olup, iki bölgenin toplamı tüm öğrencilerin yaklaşık %63'ünü oluşturmaktadır. En çok öğrenci aldığı diğer önemli bölgeler ise sırası ile Kuzey Amerika ve Batı Avrupa, Latin Amerika ve Karayip ile Arap ülkeleridir. Hem Kuzey Amerika ve Batı Avrupa hem de Latin Amerika ülkelerinden gelen öğrencilerin toplam öğrencideki yüzdeleri yıllar içerisinde düşüş göstermiştir. Arap ülkelerinden gelen öğrencilerin toplamdaki payı ise artmıştır. Arap ülkelerinden gelen öğrenciler 1999'da toplamın %4'ünü oluşturmakta iken, bu rakam 2013'de %8'e çıkmıştır. Çok daha küçük bir yüzdeye sahip olduğu için her ne kadar bu tabloda gösterilmese de Orta ve Doğu Avrupa'dan ABD'ye gelen öğrencilerin sayıları yıllar içerisinde düşüş göstermiştir.

İngiltere

ABD'den sonra en çok öğrenci kabul eden ülke İngiltere (Kuzey İrlanda ile) olup, Dünya ülkelerine gelen uluslararası öğrencilerin toplamının yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Tablo 2'de görüldüğü üzere İngiltere'ye gelen toplam öğrenci 1999'da 232540 iken bu sayı 2013'te 416693'e çıkmıştır. En çok öğrenci beş UIS bölgesinden gelmekte olup bu bölgeler toplam öğrencinin %90 ile büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. 2013'de Doğu Asya ve Pasifik toplamdaki %33 payı ile en çok öğrenci gelen bölge olup, bu bölgeden gelen öğrencilerde 1999'dan itibaren sürekli bir artış gerçekleşmiştir. 1999'larda İngiltere'ye gelen uluslararası öğrencilerin büyük bir çoğunluğunu toplamın %57'si ile Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'dan gelen öğrenciler oluştururken, 2013'de bu oran %30'lara gerilemiştir. Buna rağmen bu bölgeden gelen öğrenciler hâlâ önemli bir yüzdeyi oluşturmaktadır. En çok öğrenci aldığı diğer önemli bölgeler Güney ve Batı Asya, Orta ve Doğu Avrupa ve Sahra Altı Afrika ülkeleridir. Özellikle Güney ve Batı Asya ile Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelen öğrencilerden artış dikkat çekicidir. Bu

Tablo 1: ABD'ye Gelen Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Bölgelere Göre Sayıları ve Yüzdeleri (1999, 2006 ve 2013 Yılları)

Toplam Gelen Öğrencide UIS Bölge %			
	1999	2006	2013
Doğu Asya ve Pasifik	39.79	41.90	47.29
Güney ve Batı Asya	10.81	16.96	15.46
Kuzey Amerika ve Batı Avrupa	16.03	13.85	10.44
Latin Amerika ve Karayip	11.13	11.54	8.08
Arap Ülkeleri	4.21	2.80	8.07
İlk Beş Bölge	81.97	87.05	89.33
Toplam Uluslararası Öğrenci Sayıları			
İlk Beş Bölge	370450	509021	700763
Tüm Bölgeler	451935	584719	784427

Tablo 2: İngiltere'ye Gelen Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Bölgelere Göre Sayıları ve Yüzdeleri (1999, 2006 ve 2013 Yılları)

Toplam Gelen Öğrencide UIS Bölge %			
	1999	2006	2013
Doğu Asya ve Pasifik	20.50	29.28	33.40
Kuzey Amerika ve Batı Avrupa	57.33	37.23	29.55
Güney ve Batı Asya	3.89	10.59	9.88
Orta ve Doğu Avrupa	2.79	4.85	9.39
Sahra Altı Afrika	6.24	8.39	7.29
İlk Beş Bölge	90.76	90.35	89.50
Toplam Uluslararası Öğrenci Sayıları			
İlk Beş Bölge	211046	298217	372956
Tüm Bölgeler	232540	330078	416693

bölgelerden 1999'larda oransal olarak çok az öğrenci alırken, 2013'de her iki bölgenin toplamdaki yüzdeleri %10 seviyelerine çıkmıştır.

Avustralya

Avustralya dünyanın en çok uluslararası öğrenci kabul eden üçüncü büyük ülkesi olup gelen öğrenci sayısı yıllar içinde istikrarlı olarak artmıştır. Tablo 3'de görüldüğü gibi sadece üç bölgeden gelen öğrenciler toplam öğrencilerin önemli bir yüzdesini oluşturmaktadır. Toplamın büyük bir bölümünü %67 ile Doğu Asya ve Pasifik'ten gelen öğrenciler oluşturmakta olup bu oran yıllar içinde çok değişmemiştir. İkinci sırada %16 ile Güney ve Batı Asya ülkelerinden gelen öğrenciler bulunurken, bu bölgelerden gelen öğrencilerin toplamdaki payı ise sürekli artış göstermiştir. Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'dan gelen öğrencilerin toplamdaki oranı ise zaman içerisinde düşüş göstermiş, 2013'de 1999'lardaki %10'luk paydan %6'ya kadar gerilemiştir.

Fransa

Fransa'ya 1999'lardan itibaren gelen uluslararası öğrenci sayısı önceleri artarken 2006'dan sonra bir miktar azalmış ve toplam öğrencide 2013 yılı itibarı ile Avustralya'nın gerisinde kalmıştır.

Tablo 4'de verildiği gibi Fransa'da da beş bölge toplam öğrencinin %90'a yaklaşan yüzdesi ile önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Diğer Batı Avrupa ülkelerinden farklı bir şekilde, en çok Arap ülkelerinden öğrenci alırken bu bölgenin toplamdaki yüzdesi 1999'dan 2013'e %35'lerden %27'lere düşmüştür. Arap ülkelerinden sonra en çok hemen hemen benzer oranlarda üç bölgeden öğrenci almaktadır, bunlar sırasıyla; Kuzey Amerika ve Batı Avrupa, Sahra Altı Afrika ve Doğu Asya ve Pasifik ülkeleridir. Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'dan gelen öğrenciler zaman içerisinde sürekli bir azalış gösterirken Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinden gelenlerde önemli bir artış olmuştur.

Almanya

Almanya'ya son on beş yılda gelen uluslararası öğrenci sayısındaki artış ilk beşteki ülkelere göre çok daha az olmuştur. 1999'lardan itibaren gelen öğrenci sayısı önceleri artarken 2005'ten itibaren bir miktar düşüş göstermiştir. Almanya'nın en çok öğrenci aldığı bölgelerin dağılımında da yıllar içerisinde diğer ülkelere göre daha radikal bir değişim gerçekleşmiştir. 1999'da gelen öğrencilerin önemli bir çoğunluğu sırası ile toplamın %36'sı ve %31'ini oluşturacak şekilde Orta ve Doğu Avrupa ile Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'dan gelmektedir. Ancak,

Tablo 3: Avustralya'ya Gelen Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Bölgelere Göre Sayıları ve Yüzdeleri (1999, 2006 ve 2013 Yılları)

Toplam Gelen Öğrencide UIS Bölge %			
	1999	2006	2013
Doğu Asya ve Pasifik	65.79	59.47	66.54
Güney ve Batı Asya	5.60	17.04	15.74
Kuzey Amerika ve Batı Avrupa	10.13	8.22	6.27
İlk Üç Bölge	81.53	84.73	88.54
Toplam Uluslararası Öğrenci Sayıları			
İlk Üç Bölge	95784	156505	221232
Tüm Bölgeler	117485	184710	249868

Tablo 4: Fransa'ya Gelen Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Bölgelere Göre Sayıları ve Yüzdeleri (1999, 2006 ve 2013 Yılları)

Toplam Gelen Öğrencide UIS Bölge %			
	1999	2006	2013
Arap Ülkeleri	34.66	29.97	26.58
Kuzey Amerika ve Batı Avrupa	25.44	14.52	19.89
Sahra Altı Afrika	17.02	18.51	17.37
Doğu Asya ve Pasifik	6.19	11.74	16.31
Orta ve Doğu Avrupa	8.31	9.00	7.82
İlk Beş Bölge	91.62	83.74	87.97
Toplam Uluslararası Öğrenci Sayıları			
İlk Beş Bölge	119977	207277	201128
Tüm Bölgeler	130952	247510	228639

2013'te Tablo 5'de verildiği üzere her iki bölge ülkelerinden gelen öğrenciler toplamın yaklaşık %23'üne gerilemiştir. Doğu Asya ve Pasifik'ten gelen öğrenciler ABD, İngiltere ve Avustralya'daki durumun aksine %15 ile üçüncü sıradadır. Ancak bu bölgeden gelen öğrencilerin zaman içerisinde toplamdaki yüzdesi önemli ölçüde artmıştır. Her ne kadar toplamdaki yüzdeleri küçük de olsa, üç bölge toplamın büyük çoğunluğunun oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bölgeler yüzdelere göre sırasıyla Güney ve Batı Asya, Arap Ülkeleri ve Sahra Altı Afrika'dır. Bir başka dikkat çeken nokta ise, altı bölge 1999'da toplam öğrencilerin yaklaşık %94'ünü oluştururken, 2013'de aynı bölgelerin toplamdaki yüzdesi %77'lere gerilemiştir.

Hangi Bölgelerden Nasıl bir Değişim?

Dünyanın en çok uluslararası öğrenci alan beş ülkesi birlikte değerlendirildiğinde, beş ülkeye gelen toplam öğrencinin Dünya genelindeki yüzdesi zaman içerisinde düşüş göstermiştir. Bu düşüş Dünya'nın başka yerlerindeki diğer ülkelerin son yıllarda toplamdan daha çok pay aldığına işaret etmektedir. İlk beş ülkenin dördü coğrafi olarak Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da yer alırken, sadece Avustralya UIS bölgelerinden Doğu Asya ve Pasifik'te bulunmaktadır. Beş ülke arasında İngilizce konuşulan ülkelere gelen öğrenciler sürekli artarken diğer ülkelerden Fransa ve Almanya'ya son yıllarda gelen öğrenci sayıları duraklamış veya azalmıştır. Resmi dili İngilizce olan ülkelerden ABD, İngiltere ve Avustralya'ya gelen öğrencilerin büyük çoğunluğunu Doğu Asya ve Pasifik ülkeleri oluşturmakta iken Fransa'da ilk sırayı Arap ülkeleri Almanya'da ise Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri almaktadır. Fransa, Kuzey Afrika başta olmak üzere sömürge düzeninin etkilerinden dolayı en çok Arap ülkelerinden öğrenci almaya devam etmektedir. Almanya'nın en çok öğrenci aldığı ülkelerin dağılımındaki değişim ise nüfus yapısındaki değişim ve mülteci gelişi gibi farklı nedenlerle açıklanabilir.

Türkiye'ye Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sayıları ve Geldikleri Bölgelere Göre Değerlendirilmesi

Türkiye'de yıllar içerisinde toplam gelen öğrenci sayısında

önemli derecede artış olmakla beraber, toplamı oluşturan bölgelerin yüzdeleri daha çeşitlidir. Bu yönü ile Dünya'nın en çok öğrenci alan ülkelerinden farklı bir yapı göstermektedir. En çok öğrenci gelen bölgelerin yıllara göre toplam öğrencideki yüzdeleri ve bu bölgelerin toplamının değişimi Şekil 3'de gösterildiği gibidir. Soldaki dikey eksen her bir bölgenin o yılda toplamdaki yüzdesini gösterirken, sağdaki dikey eksen en çok öğrenci gelen yedi bölgenin toplamdaki yüzdesinin yıllar içerisinde değişimini vermektedir. Tablo 6'da ise Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin bölgelerine göre yüzdeleri ile birlikte yıllar içerisindeki toplam öğrenci sayıları verilmiştir.

Türkiye'ye gelen toplam uluslararası öğrenci sayısında 1999'dan 2013'e önemli derecede artış kaydedilmektedir. 1999'larda gelen öğrenci sayısı 18000'lerde iken bu rakam 2013'de üç katına çıkarak 54387 seviyesine ulaşmıştır. Şekil 3 ve Tablo 6'da da işaret edildiği üzere Türkiye'ye en çok öğrenci Orta Asya bölgesinden gelmektedir. Orta Asya bölgesinde Türkçe dillerinin konuşulduğu Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan ve Kırgızistan gibi ülkelerin de olduğu dokuz ülke bulunmaktadır. Orta Asya'dan gelen öğrenciler 2013'de toplamın %25'ine karşılık gelmekte olup, en yüksek yüzdeyi oluştururken bu oranın 1999'da %38 ile çok daha yüksek olduğu görülmektedir. 2013 verisine göre ikinci sırada %10'luk bir pay ile Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkeleri bulunmaktadır. Bunda, en önemli etken yıllar içinde "Exchange" ve Erasmus anlaşmalarının daha etkin yapılması olabilir. Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinden gelen öğrencilerde yıllar içerisinde ciddi bir artış olup, bu bölgeden gelen öğrenciler üçüncü sırayı almaktadır. En çok değişimin olduğu bir başka bölge ise Orta ve Doğu Avrupa'dır. Bu bölgeden gelen öğrencilerin toplamdaki payı %36'lardan 2013'de %6'ya kadar gerilemiş olup, önemli derecede azalmıştır. 1999'da neredeyse gelen uluslararası öğrencilerin tamamını Tablo 6'da verilen bölgeler oluştururken, 2013'de bu bölgelerin toplamı %62'ye düşmüştür. Bu bağlamda Türkiye'nin öğrenci aldığı bölgelerin toplam öğrencisindeki dağılımında önemli değişiklikler olmuştur.

Tablo 5: Almanya'ya Gelen Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Bölgelere Göre Sayıları ve Yüzdeleri (1999, 2006 ve 2013 Yılları)

Toplam Gelen Öğrencide UIS Bölge %			
	1999	2006	2013
Orta ve Doğu Avrupa	35.98	34.80	22.96
Kuzey Amerika ve Batı Avrupa	31.09	19.92	22.46
Doğu Asya ve Pasifik	9.52	18.03	15.16
Güney ve Batı Asya	6.03	3.75	6.31
Arap Ülkeleri	6.61	6.26	5.37
Sahra Altı Afrika	4.47	4.60	4.60
İlk Altı Bölge	93.70	87.37	76.85
Toplam Uluslararası Öğrenci Sayıları			
İlk Altı Bölge	166961	174518	151100
Tüm Bölgeler	178195	199748	196619

SONUÇLAR

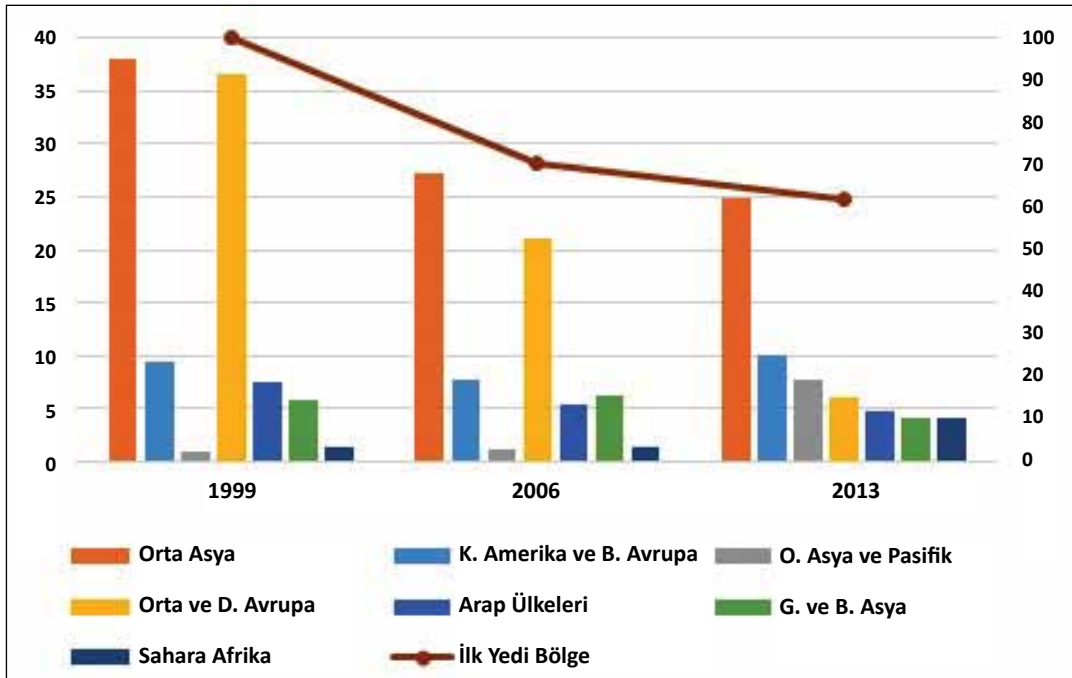
Uluslararası öğrenci ekonomisinin son 20 yıldaki hızlı artışı ve artıştan aldıkları payı artırmak isteyen ülkeler ve akademik kurumlar için uluslararası öğrenci alımı küresel bir rekabet alanına dönüşmüştür. Adams ve de Wit (2010) bu konuda Avustralya ve Avrupa ülkelerini karşılaştırırken, ülkelerin verdikleri tepkiyi ve sonuçlarını da değerlendirmektedir. İngiltere (Kuzey İrlanda ile) ve Avustralya'da yükseköğretim kurumları 1980'lerde uluslararası öğrenci harcı kavramını ortaya çıkararak bu sektörde ekonomik fırsatları iyi değerlendirirken, Avrupa'nın diğer ülkeleri rekabetin gerisinde kalmıştır. Bu çalışmada son onbeş yılda en çok uluslararası öğrenci alan beş ülke değerlendirilirken, her ne kadar sayıca ABD, İngiltere ve Avustralya'ya

gelen öğrenciler önemli ölçüde artmış olsa da, toplamda Dünya genelinde aldıkları yüzdenin %55'lerden %46'lara gerilediği not edilmektedir. Özellikle Fransa ve Almanya'daki rakamlar Adams ve de Wit'in (2010) de işaret ettiği düşüşü göstermektedir. Bu düşüşte politik ve ekonomik makro göstergeler ile birlikte en çok, eğitim dilinin İngilizce olmaması ve uluslararası yükseköğretim politikalarının daha katı olması etken olabilir.

Dünyanın en çok uluslararası öğrenci alan ülkelerinin öğrenci aldığı Dünya bölgelerinin profili de zaman içerisinde değişim göstermiştir. ABD, İngiltere ve Avustralya'ya gelen öğrencilerde ilk sırayı Japonya ve Çin'in yer aldığı Doğu Asya ve Pasifik ülkeleri oluştururken, bu bölgelerden gelen öğrencilerin hem sayıları hem de toplamdaki yüzdeleri yıllar içerisinde artmıştır. Alman-

Tablo 6: Türkiye'ye Gelen Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Bölgelere Göre Sayıları ve Yüzdeleri (1999, 2006 ve 2013 Yılları)

Toplam Gelen Öğrencide UIS Bölge %			
	1999	2006	2013
Orta Asya	38.04	27.20	24.94
Kuzey Amerika ve Batı Avrupa	9.41	7.70	10.05
Doğu Asya ve Pasifik	1.04	1.12	7.81
Orta ve Doğu Avrupa	36.58	20.99	5.98
Arap Ülkeleri	7.50	5.36	4.88
Güney ve Batı Asya	5.87	6.34	4.23
Sahra Altı Afrika	1.47	1.49	4.11
İlk Yedi Bölge	99.90	70.19	62.00
Toplam Uluslararası Öğrenci Sayıları			
İlk Yedi Bölge	18319	13392	33722
Tüm Bölgeler	18337	19079	54387

Şekil 3: Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin geldikleri bölgelere göre toplam öğrencideki yüzdeleri (1999, 2006 ve 2013 yılları).

ya ve Fransa'da ise bu bölgelerden gelen öğrencilerin sayıları zaman içerisinde önemli artışlar kaydetmiş olsa da, hâlâ Fransa en çok Arap ülkelerinden Almanya ise Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden öğrenci almaktadır. Bu çerçevede Türkiye, toplam uluslararası öğrenci alımında dünya genelindeki yüzdesini artırırken sayı 2013'de 50000'lerdedir. Türkiye en çok öğrenci alan ülkelerden farklı olarak bir iki bölgeden gelen öğrencilerin baskın olduğu bir profilin aksine dünyanın farklı bölgelerinden benzer oranlarda öğrenci almaktadır. Bu fark dünyanın en çok öğrenci alan ülkelerine göre Türkiye'nin uluslararası öğrenci çeşitliliğini ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'ye en çok öğrenci Orta Asya ile Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'dan gelmekte olup yıllar içerisinde Orta Asya'dan gelen öğrencilerin toplamdaki yüzdesi önemli derecede düşmüştür.

Küreselleşme ve teknolojinin hızlı gelişimi üniversiteleri dünyanın diğer yükseköğretim kurumları ile işbirliklerinin ötesinde yeni kapasiteler oluşturmaya zorlamaktadır (Scott, 2000). Bu bağlamda, yükseköğretimde uluslararasılaşma ekonomik bir hedefin ötesinde birçok ülkede yükseköğretim kalitesinin artırılması ve bilgi üniversiteleri olma yolunda yeni modellerin geliştirilmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur (Tsuneyoshi, 2005; Byun & Kim, 2011). Yükseköğretim kurumu yöneticileri için uluslararasılaşmanın ulusal düzeyde politikalar ve stratejik planlar ile belirlenmesi oldukça önem taşımaktadır. Türkiye, hem coğrafi konumu hem de her geçen yıl artan ve çeşitlenen yükseköğretim kurumları ile özellikle bölge ülkeleri açısından önemli bir uluslararası yükseköğretim potansiyeline sahiptir. Yükseköğretim kurumları yöneticilerinin perspektifinden Türkiye profilinde belirgin olan uluslararası öğrenci çeşitliliği, gelecekte toplam uluslararası öğrenci sayısının artırılmasında bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Bu çalışma, Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin akademik bölümler ve dereceleri bazında da değerlendirildiği gelecek çalışmalar yolu ile daha geniş perspektifli uluslararasılaşma politikalarının oluşturulmasına zemin hazırlamakta faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Adams, T. & de Wit, H. (2010). *Global Competition in Higher Education, a Comparative Study of Policies, Rationales and Practices in Australia and Europe*. In Portnoi L. M., Rust V. D., & Bagley S. S. (Eds.), *Higher Education, Policy, and the Global Competition Phenomenon* (pp 219-234). New York, USA: Palgrave Macmillan.
- Aigner, J. S., Nelson, P., & Stimpfl, J. (1992). *Internationalizing the university: Making it work*. Springfield, VA: CBIS Federal.
- Altbach, P. G. (1998). *Comparative Higher Education: Knowledge, the University, and Development*. Hong Kong: Comparative Education Research Centre, The University of Hong Kong.
- Altbach, P. G. (2004). Higher education crosses borders. *Change*, 36(2), 18–24.
- Altbach, P. G. (2005). *Globalization and the University: Myths and Realities in an Unequal World*. *The NEA 2005 Almanac of Higher Education*. Retrieved from http://www.nea.org/assets/img/PubAlmanac/ALM_05_06.pdf
- Altbach, P. G. & Knight, J. (2007). The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4), 290–305. Retrieved from <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1028315307303542>
- Anderson, T. (2015). Seeking Internationalization: The State of Canadian Higher Education. *Canadian Journal of Higher Education*, 45(4): 166–187.
- Back, K. & Davis, D. (1995). "Internationalization of Higher Education in Australia." *Strategies for the Internationalisation of Higher Education. A Comparative Study of Australia, Canada, Europe and the United States of America*. In de Wit H. (ed.), Amsterdam: European Association for International Education.
- Brandenburg, U. & de Wit, H. (2011). The end of internationalization. *International Higher Education*, 62, 15-17. Retrieved from http://www.che.de/downloads/IHE_no_62_Winter_2011.pdf
- Buchbinder, H. (1993). The market oriented university and the changing role of knowledge. *Higher Education*, 26(3): 331–47.
- Byun, K. & Kim, M. (2011). Shifting Patterns of the Government's Policies for the Internationalization of Korean Higher Education. *Journal of Studies in International Education*, 15(5), 467–486.
- Cantwell, B. & Maldonado-Maldonado, A. (2009) Four stories: confronting contemporary ideas about globalisation and internationalisation in higher education. *Globalisation, Societies and Education*, 7(3), 289–306.
- Childress, L. K. (2009). Internationalization Plans for Higher Education Institutions. *Journal of Studies in International Education*, 13(3), 289–309.
- Cuthbert, D., Smith, W., & Boey, J. (2008). What Do We Really Know About the Outcomes of Australian International Education. *Journal of Studies in International Education*, 12(3): 255-275.
- Hu, D. (2014). *International students in Chinese higher education: Choices, expectations, and experiences by region of origin* (Unpublished master's thesis). Stanford University, Berkeley, CA, USA.
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definitions, approaches and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 5–31. Retrieved from <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1028315303260832>
- Knight, J. (2007). *Cross-border higher education: Issues and implications for quality assurance and accreditation*. In *Global University Network for Innovation (GUNI). Higher education in the World 2007: Accreditation for quality assurance: What is at stake?* (pp. 134-146), New York: Palgrave Macmillan.
- Knight, J., & de Wit, H. J. (Eds). (1999). *Quality and internationalisation in higher education*. Paris: IMHE/OECD.
- Li, M. & Bray, M. (2007). Cross-border flows of students for higher education: Push-pull factors and motivations of mainland Chinese students in Hong Kong and Macau. *Higher Education*, 53(6), 791–818.
- Ortiz, A. , Chang, L., & Fang, Y. (2015). International Student Mobility Trends 2015: An Economic Perspective. *World Education News & Reviews*. Retrieved from <http://wenr.wes.org/2015/02/international-student-mobility-trends-2015-an-economic-perspective>
- Scott, P. (2000). Globalisation and Higher Education: Challenges for the 21st Century. *Journal of Studies in International Education*, 4(1), 3-10.
- Tsuneyoshi, R. (2005). Internationalization strategies in Japan: The dilemmas and possibilities of study abroad programs using English. *Journal of Research in International Education*, 4(1), 65-86.
- UNESCO Institute for Statistics (UIS). (2016). *Global Flow of Tertiary-Level Students*. Retrieved from <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>